

HISTORISK TIDSKRIFT
(Sweden)

129:3. 2009

Transnationell eller global

Slutreplik till Stefan Eklöf Amirell

Av Rolf Torstendahl

Det bör ha stått klart för alla som läst Stefan Eklöf Amirells artiklar och mitt inlägg mot den första av dessa, att vi i ett grundläggande avseende har samma utgångspunkt – vi vill båda bidra till ”strävan att övervinna det nationella paradigmet”, som Amirell skriver i rubriken på sitt genmäle. Jag tycker också att hans ursprungliga litteraturoversikt var utmärkt som redovisning av forskning; och jag finner hans genmäle mycket sympatiskt i ton och innehåll.

Men det finns, som Amirell själv påpekar, vissa skillnader i vår uppfattning. Jag skall här peka på några som jag tycker är viktiga och som ursprungligen fick mig att vässa pennan, när jag läste hans artikel.

1. ”Det nationella paradigmet” uppfattar vi nog litet olika. För mig är det självklart att nationerna i många stycken måste vara utgångspunkten för analysen. Huvudskälet är att nästan allt betydelsefullt arkivmaterial, åtminstone från 1500-talet och framåt, är samlat i nationella arkiv (eller kvasi-nationella när det gäller en gång koloniala eller avhängiga områden). Till och med övergripande ämnen som demografi och ekonomi är beroende av datainsamlingar som gjorts utifrån nationell lagstiftning och i nationella kategorier, och sammanställningar kan inte ske automatiskt.

Vad jag vill att historikerna skall eftersträva mycket mer än de hittills gjort, är att belysa nationella olikheter och gemensamma utvecklingstrender, något som fordrar att man är villig att arbeta utifrån olika nationella förutsättningar i en och samma studie. Transnationell forskning brukar detta numera kallas, men det finns, som Amirell säger, problem med alla termer som innehåller avledning av ordet nation.

2. Vad som är *global history* har diskuterats och kommer säkerligen att fortsätta att diskuteras. Det finns förvisso en hel del forskning som sker utanför de nationellt begränsade ramarna. *Journal of global history* är ett utmärkt exempel, eftersom redaktionen där konsekvent tycks undvika alla artiklar som har en nationell begränsning i USA eller Europa. Däremot förekommer artiklar om förhållanden i enskilda asiatiska och afrikanska länder, även om det vanliga är att artiklarna berör flera länder och kulturer. Detta är bra. Men i den meningen blir global historia något ganska begränsat. Dessutom blir det

esoteriskt, eftersom intressenterna måste vara orienterade om de mest skilda saker i helt olika områden i världen.

3. Jag har svårt att se en generell vändning mot världshistoriska perspektiv i det som publicerats under global historias varumärke under det senaste decenniet. Det finns förvisso enskilda artiklar och böcker, som ger fina utblickar, men det gjorde det faktiskt förr också; tänk till exempel på Karl Polanyis *The great transformation* (New York 1944). Jag vidhåller också att det är mycket svårt att verkligen forska världshistoriskt. Däremot är det inte väldigt svårt att forska transnationellt. Faktiskt är mycket av det som görs under beteckningen "global historia" enligt min mening transnationell historia, men med den outtalade (och ofta omotiverade) förutsättningen att minst ett område som ingår i undersökningen skall ligga utanför Europa. Det kan ha stora poänger i vissa fall att européer ägnar sig åt utomeuropeisk historia, men många nya perspektiv kan också vinnas genom att belysa inomeuropeiska skillnader och likheter. Det är ingalunda ett uttömt område.

Rolf Torstendahl